

ეკონომიკის მართვის სუბიექტები და ობიექტები

ლუარა გვაჯაია
სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ეკონომიკის, როგორც ყველაზე მასშტაბური სამართავი სისტემის, მართვასთან დაკავშირებული საკითხები, ეკონომიკის მთავარი შემადგენლები, ეკონომიკური ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები.

დახასიათებულია ზოგადად ეკონომიკის მართვის სუბიექტები და ობიექტები, მართვის დონიდან გამომდინარე ეკონომიკის მართვის ორი ჯგუფის - მაკროეკონომიკური და მიკროეკონომიკური მართვის საკითხები, მათი ურთიერთკავშირი, ასევე ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის ძირითადი შემადგენლები. გადმოცემულია საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი არსი, რომელიც ითვალისწინებს თავისუფალი ბაზრების არსებობას და ეკონომიკური ურთიერთობების საბაზრო საწყისებზე და პრინციპებზე ფუნქციონირებას.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკა, მართვა, რეგულირება, სუბიექტები, ობიექტები, ეკონომიკის შემადგენლები, მაკროეკონომიკური მართვა, მიკროეკონომიკური მართვა, ბაზარი, საბაზრო ეკონომიკა.

SUBJECTS AND FACILITIES OF ECONOMICS MANAGEMENT

Luara Gvajaia
GTU Business Technologies
Faculty Professor

RESUME

The article deals with issues related to the management of the economy as the most large-scale governing system, the main constituents of the economy, the characteristics that characterize economic objects, processes, and relationships.

The subjects and objects of economic management in general are described, the two levels of management of the economy - macroeconomic and microeconomic management, their interrelations, as well as the main constituents of the sectoral structure of the economy. The basic essence of a market economy is given, which implies the existence of free markets and the functioning of market principles and principles of economic relations.

Keywords: economy, management, regulation, entities, objects, constituents of the economy, macroeconomic management, microeconomic management, market, market economy.

ძირითადი ტექსტი

მართვა ზოგადად ადამიანის, სოციალური ჯგუფების და საზოგადოებების გაცნობიერებული ზემოქმედებაა სხვადასხვა ობიექტებსა და გარემომცველ სამყაროში მიმდინარე პროცესებზე. მისი მიზანია ამ პროცესებისათვის განსაზღვრული მიმართულებების მიცემა და სასურველი შედეგების მიღება. მოკლედ რომ ითქვას, მართვა ზოგადად უნივერსალური ხერხი და საშუალებაა ადამიანთა ზემოქმედებისა ყოველივე იმაზე, რაც არსებობს და მიმდინარეობს მის გარშემო.

სტატიაში ჩვენ ვეხებით ეკონომიკის, როგორც ყველაზე მასშტაბური სამართავი სისტემის, მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებს. **ეკონომიკა - უპირველესად ადამიანებია**, ადამიანის გარეშე, რა თქმა უნდა, არ არსებობს ეკონომიკა, ადამიანია ეკონომიკის ცენტრალური ფიგურა, მისი შექმნის სათავე. ამასთანავე ადამიანების მართვა ადამიანების მეშვეობით - ეკონომიკის უმთავრესი მახასიათებელია. ეკონომიკის მთავარი მიზანი ადამიანია, ადამიანებისათვის ცხოვრების ნორმალური პირობების უზრუნველყოფა, ამასთანავე ადამიანები - ეკონომიკის საშუალებაა, რამდენადაც შრომა, სამუშაო ძალა - მთავარი ეკონომიკური რესურსია.

ადამიანი, როგორც ეკონომიკის ნაწილი და მისი მონაწილე, როგორც ეკონომიკური არსება, წარმოდგენილია სამი სახით: 1 - ადამიანი - მწარმოებელი, რომელიც საქონლის, მომსახურების შექმნის უშუალო მონაწილეა; 2 - ადამიანი - მომხმარებელი - გამომყენებელი ყოველივე იმისა, რაც შეიქმნა მწარმოებლების მიერ და 3 - ადამიანი, რომელიც კოორდინაციას, ხელმძღვანელობას უწევს ადამიანთა საქმიანობას, გამოდის მართვის სუბიექტის როლში.

ეკონომიკის **მეორე მნიშვნელოვანი შემადგენელია ბუნება, ეკოლოგია**. იგი მართვის ობიექტია იმ ზომით, რომლითაც იგი გამოიყენება ადამიანების მიერ სამეურნეო მიზნებისათვის და როგორც გარემომცველი სამყარო წარმოადგენს მათი ზრუნვის საგანს.

ეკონომიკის **მესამე შემადგენელი ნაწილი ე. წ. „ხელოვნური ბუნებაა“**; მასში იგულისხმება ყოველივე ის, რაც შექმნილია ადამიანების მიერ მათი საქმიანობის შედეგად; ეკონომიკის ეს ნაწილი შედგება შემდეგი შემადგენლებისაგან:

- წარმოების საშუალებები - ადამიანთა საქმიანობის პროდუქტი, რომელთა საშუალებით იქმნება ახალი პროდუქტები. მათ მიეკუთვნება აგრეთვე უშუალოდ ბუნებიდან მიღებული, სანარმოო პროცესებში ჩართული ნედლეული და პირველადი ბუნებრივი ენერგია; წარმოების საშუალებები ორ

ჯგუფადაა წარმოდგენილი: ძირითადი და საბრუნავი საშუალებები; ძირითადი საშუალებებია მინა, საწარმოო შენობები და ნაგებობები, დანადგარები, რომლებიც მრავალჯერადად გამოიყენება ხანგრძლივად ფუნქციონირებად წარმოებაში; საბრუნავი საშუალებები - ეს ნედლეული და მასალებია, ენერგიაა, რაც გამოიყენება წარმოების მხოლოდ ერთ ციკლში;

ინფრასტრუქტურა - ეკონომიკის მნიშვნელოვანი შემადგენელია, იგი ერთობლიობაა ობიექტებისა, რომლებიც ქმნიან როგორც საწარმოო, ისე სოციალურ ინფრასტრუქტურას; მათ მიეკუთვნება არასაწარმოო დანიშნულების შენობები, აღჭურვილობები, საცხოვრებელი კომპლექსები, კულტურის, განათლების, ჯანდაცვის ობიექტები;

სამომხმარებლო საქონელი - ეკონომიკის სოციალურად მნიშვნელოვანი ნაწილია, როგორიცაა, კვების პროდუქტები, ტანსაცმელი, საცხოვრებელი და სხვა. ამ სახით ისინი, როგორც ეკონომიკის მნიშვნელოვანი ნაწილი, წარმოადგენენ ეკონომიკის მართვის მნიშვნელოვან ობიექტს;

ინფორმაცია - ეკონომიკის აუცილებელი შემადგენელია, იგი გამოიყენება როგორც წარმოებაში, ისე მოხმარებაში. ინფორმაცია - ეს არის ცოდნა, ინტელექტუალური პროდუქტი, რომელიც უფრო ხშირად წარმოდგენილია ძირითადად წარმოებაში გამოყენებადი სამეცნიერო კვლევების, პროდუქტების და სხვათა სახით, ასევე ინფორმაცია, რომელსაც ღებულობენ ადამიანები, პრესის, ლიტერატურის, რადიო-ტელევიზიის, კავშირგაბმულობის, სარეკლამო საშუალებათა მეშვეობით.

მმართველობითი ზემოქმედება ეკონომიკურ პროცესებზე წარმოდგენილია კანონებით, ბრძანებულებებით, დადგენილებებით, კანონქვემდებარე აქტებით, საწარმოებსა და ორგანიზაციებში დამტკიცებული გეგმებით, პროგრამებით, დებულებებით, ინსტრუქციებით და ნორმებით, ობიექტის სამეურნეო ხელმძღვანელებისა და მესაკუთრეების ბრძანებებით, განკარგულებებით, მატერიალური და მორალური სტიმულებით.

როგორც მსხვილ მასშტაბიანი ეკონომიკა (რომელიც მოიცავს მთელ ქვეყანას, დიდ რეგიონს), ისე მცირემასშტაბიანი (საწარმოს, ფირმის ეკონომიკა) - მუდმივად მიზანსწრაფულია, რადგანაც მისი საქმიანობა მიმართულია განსაზღვრული მიზნების მიღწევისაკენ. ეკონომიკა წარმოდგენილი სხვადასხვა მასშტაბებში, ფორმებში, სახეებში, წარმოადგენს რთულ სისტემას, რომელიც ფუნქციონირებს ადამიანების მეშვეობით. მას გააჩნია გარკვეული სტრუქტურა, რომელიც მოწოდებულია იმ ფუნქციების რეალიზებაზე, რამაც უნდა უზრუნველყოს სისტემის მიერ დასახული მიზნების განხორციელება. მიზნები ნებისმიერი სამართავი ორგანიზაციისა, სადაც მიმდინარეობს სოციალურ-ეკონომიკური პროცესები, არსებითად დაკავშირებულია ადამიანების მოთხოვნილებებთან და მათი დაკმაყოფი-

ლებასთან. ფაქტია, რომ ნებისმიერი ეკონომიკური ობიექტი - დანყებული მცირე საწარმოთი - დამთავრებული ქვეყნის მთლიანი ეკონომიკით, ფუნქციონირებს, მოქმედებს ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისათვის. საბოლოო ჯამში - ზოგადად ეკონომიკის მთავარი მიზანი და შესაბამისად ეკონომიკის მართვისაც - მოსახლეობის, როგორც რაოდენობრივი, ისე ხარისხობრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაა.

მართვა - ეს ადამიანის, სოციალური ჯგუფების და საზოგადოებების გაცნობიერებული ზემოქმედებაა სხვადასხვა ობიექტებსა და გარემომცველ სამყაროში მიმდინარე პროცესებზე, მათში მონაწილე ადამიანებზე, ადამიანებს შორის ურთიერთობებზე. მისი მიზანია პროცესებისათვის განსაზღვრული მიმართულებების მიცემა და სასურველი, განზრახული შედეგების მიღება. ობიექტის სახეობიდან გამომდინარე, საითკენაც ორიენტირებულია მმართველობითი ზემოქმედება, განასხვავებენ საზოგადოების, სახელმწიფოს, ეკონომიკის, სოციალური პროცესების, ორგანიზაციების, საწარმოო კოლექტივების და სხვა მრავალ სახესხვაობათა მართვას.

ეკონომიკური ობიექტების, პროცესების, ურთიერთობების მართვა ხასიათდება შემდეგი ნიშანთვისებებით:

1 - ზემოქმედება ადამიანებზე, საწარმოო კოლექტივებზე და სოციალურ ჯგუფებზე, რაც ითვალისწინებს მათ ინტერესებს, მოქმედების მოტივებს, ინდივიდუალურ და სოციალურ-ეკონომიკურ ფსიქოლოგიას;

2 - ადამიანებს, სოციალურ ჯგუფებს, რეგიონებსა და სახელმწიფოთა შორის მიმდინარე საწარმო-ეკონომიკური და სოციალურ-ეკონომიკური პროცესებისათვის ისეთი მიმართულების მიცემა, რაც შესაბამისობაში იქნება მართვის მიზნებთან და განზრახულობებთან.

არსებობს დიდი განსხვავება ეკონომიკის მართვის სუბიექტებსა და ობიექტებს, მართვის ზემოქმედების სახეებსა და უკუკავშირის სახეებს შორის. ეკონომიკაში **მართვის სუბიექტების** როლში გამოდიან სახელმწიფოს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სამართლებრივი, დარგობრივი, საუწყებო, ტერიტორიული ორგანოები, ეკონომიკური ობიექტის მესაკუთრეები, საწარმოთა, ორგანიზაციათა მართვის ორგანოები, სამეურნეო ხელმძღვანელები, სხვადასხვა დონის მენეჯერები. **მართვის ობიექტები** - ეს მსოფლიო ეკონომიკაა, ქვეყნის, მისი რეგიონების, ქალაქების, დარგების, საწარმოების ეკონომიკა, ეკონომიკური რესურსები და წარმოების ფაქტორები შრომის საშუალებების სახით, თვით შრომის პროცესი, შრომითი კოლექტივი, სამეცნიერო-ტექნიკური და საინფორმაციო პოტენციალი, ფინანსები და ა. შ..

მართვის ობიექტის მასშტაბურობიდან და მისი სუბიექტის მიერ ეკონომიკის მართვის დონიდან გა-

მომდინარე ეკონომიკის მართვა იყოფა ორ ჯგუფად - **მაკროეკონომიკური და მიკროეკონომიკურ მართვად**. მართვის ორივე სახეობა ურთიერთკავშირშია და გარკვეულწილად ურთიერთდამოკიდებულია.

მიკროეკონომიკური მართვა ვრცელდება ძირითადად ვრცელდება მცირემასშტაბიან სამეურნეო ერთეულებზე, ორგანიზაციებზე, საწარმოებზე, კომპანიებზე და ა.შ. **მაკროეკონომიკურს** მიეკუთვნება მართვა ისეთი მსხვილმასშტაბიანი ეკონომიკური ობიექტებისა, როგორიცაა, ქვეყნის მთლიანი ეკონომიკა, მსხვილი ტერიტორიული, რეგიონული ეკონომიკა, დარგებისა და სფეროების ეკონომიკა. მაკროეკონომიკური მართვა თავის ზემოქმედებას ავრცელებს ყველა იმ პროცესზე, რომელიც მიმდინარეობს როგორც მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით, ისე მის ცალკეულ რეგიონებში და უნდა ითვალისწინებდეს მოსახლეობის საერთო ინტერესებს, კავშირებს და ურთიერთობებს. მაკროეკონომიკურს მიეკუთვნება აგრეთვე ე. წ. ეკონომიკის **ფუნქციონალური** მართვა ქვეყნის მასშტაბით, რაც ითვალისწინებს სახელმწიფო ფინანსების, ფულის მიმოქცევის, სახელმწიფო საკუთრების, საგარეო-ეკონომიკური კავშირების მართვას.

ისე როგორც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან მაკროეკონომიკური და მიკროეკონომიკური მართვის ობიექტები, განსხვავებულია მათი **მართვის** სუბიექტებიც. მაკროეკონომიკურ მართვაში სუბიექტებს წარმოადგენენ აღმასრულებელი, სამართლებრივი სტრუქტურები, ორგანოები, რომლებიც აღჭურვილი არიან მთელი ეკონომიკის, რეგიონული ეკონომიკის, ასევე ეკონომიკის ძირითადი დარგები მართვის უფლებამოსილებით. მიკროეკონომიკური მართვის სუბიექტებს წარმოადგენენ ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ორგანოები, რომელთაც გააჩნიათ საწარმოების, ფირმების, ორგანიზაციების, კომპანიების, სხვადასხვა გაერთიანებების მართვის უფლებები და რწმუნებები.

უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინები - **„მაკროეკონომიკური მართვა“** და **„სახელმწიფო მართვა“** (საბაზრო ეკონომიკის პირობებში - **„სახელმწიფო რეგულირება“**) არ არიან იდენტურები. „სახელმწიფო მართვა“ ნიშნავს სახელმწიფო ორგანოების ზემოქმედებას მთელ ეკონომიკაზე, ანუ იგი მოიცავს თავისთავში როგორც მაკროეკონომიკურ, ისე მიკროეკონომიკურ მართვასაც. ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება სხვადასხვა გადასახადის, ტარიფების, ჯარიმების და სხვადასხვა შეზღუდვების სახით უშუალოდ მოიცავს საწარმოებს, ფირმებს და მიეკუთვნება მიკროეკონომიკურ მართვას. ზუსტად ასევე მაკროეკონომიკური და მიკროეკონომიკური მართვის ელემენტების შერწყმასთან გვაქვს საქმე დარგობრივი და ტერიტორიული მართვისას, რომელშიც ითვალისწინება ადგილობრივი, მუნიციპალური მართვაც. მაგრამ მართვის ეს სახეები უფრო ახლოსაა ერთმანეთთან, ვიდრე სახელმწიფო მართვასთან, რამდენადაც მეტწილად ვრცელდება მისი

გავლენა დარგში შემავალ ან მოცემულ ტერიტორიაზე განთავსებულ საწარმოზე, კომპანიაზე, ფირმაზე.

რამდენადაც მაკროეკონომიკური მართვა ვრცელდება დარგებსა და რეგიონებზე, მართვის ასეთი სახეების ობიექტებზე წარმოდგენის შესაქმნელად შევხებით ეკონომიკის დარგობრივ და რეგიონულ სტრუქტურას, როგორც სამართავ სისტემას.

ქვეყნის ეკონომიკა - ეს მეურნეობის ურთიერთდაკავშირებული დარგების ერთობლიობაა, დარგი ეკონომიკის ნაწილია, საწარმოო-ეკონომიკური საქმიანობის სფეროა, რომელშიც შედიან ობიექტები ერთნაირი ფუნქციებით ერთგვაროვანი სახეებისა და დანიშნულების პროდუქციის გამოშვების მიმართებით.

ზოგადად ეკონომიკის დარგობრივ სტრუქტურაში გამოყოფენ ორ ძირითად ჯგუფს: მატერიალური წარმოების დარგები და სოციალურ-კულტურული სფეროს ანუ არამატერიალური წარმოების დარგები. მატერიალური წარმოების დარგებში იქმნება მატერიალურ-ნივთობრივი პროდუქტი, ხოლო სოციალურ-კულტურულ სფეროში კი - სულიერი, ინტელექტუალური, საინფორმაციო პროდუქტი. **მატერიალური წარმოების ძირითად დარგებს მიეკუთვნება:**

1. მრეწველობა;
2. სოფლის მეურნეობა და სატყეო მეურნეობა;
3. მშენებლობა;
4. ტრანსპორტი ; კავშირგაბმულობა;
5. ვაჭრობა და საზოგადოებრივი კვება;

სოციალურ-კულტურული სფეროს დარგებია:

1. განათლება;
2. კულტურა, სპორტი;
3. ჯანმრთელობის დაცვა;
4. მეცნიერება;
5. სოციალური უზრუნველყოფა;
6. მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურება.

აღწარმოებითი პროცესი მოიცავს საქონლის გაცვლას ფულზე, ფულისა საქონელზე, საქონლისა - საქონელზე. იქ სადაც ხდება გაცვლის პროცესი, არის ბაზარი, შეიძლება ვთქვათ, რომ გაცვლა ქმნის ბაზარს. ეკონომიკური თეორიის შესაბამისად ბაზარი არის ადამიანებს, საწარმოებს, სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობათა სისტემა, რომელიც ეყრდნობა პრინციპებს, რომლის თანახმად მსოფლიოში ყველაფერი იყიდება და შეისყიდება, გაცვლა-გამოცვლა ხდება თავისუფალ საფუძველზე გადახდის წესების დაცვით. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ბაზარი - ეს არის ეკონომიკური ურთიერთობა, რომელიც აგებულია საბაზრო კანონებისა და პრინციპების საფუძველზე, რასაც ვუნდობთ თავისუფალი ბაზრის კონცეფციას. ასეთი კონცეფციის შესაბამისად ბაზრის მაკროეკონომიკური მართვა შემოისაზღვრება მისი ფუნქციონირების წესებით, დანარჩენში სახელმწიფო, ეკონომიკის მართვის ორგანოები არ ერევიან საბაზრო საქმეებში, ბაზარი თვითრეგუ-

ლირდება და ემორჩილება მხოლოდ მიკროეკონომიკური მართვის ზემოქმედებას გამყიდველებისა და მყიდველების მხრიდან, რომელთა შორის მიმდინარეობს ვაჭრობა. ამდენად ბაზრის მართვის პროცესში მხედველობაში ვიღებთ იმას, რომ ბაზარი არის საქონლის მიმოქცევის, მათი ყიდვა-გაყიდვის სფერო, ეკონომიკური საქმიანობის ფორმებისა და სახეების ერთობლიობა, რომელშიც ერთის მხრივ არიან მწარმოებლები, მიმწოდებლები, საქონლის გამყიდველები და მეორეს მხრივ - მომხმარებლები, მყიდველები.

დასასრულს, ხაზგასმით გვინდა აღვნიშნოთ, რომ საბაზრო ეკონომიკის იდეოლოგიები, მეცნიერები სამართლიანად თვლიან, რომ **ბაზარი** ეკონომიკური პროცესების მთავარი რეგულატორი და ეკონომიკურ ურთიერთობათა ცენტრია. არ შეიძლება აქ არ მოვიხსენიოთ **დიდი მეცნიერის ადამ**

სმიტის ცნობილი მოსაზრება, რომ ბაზრის „უხილავ ხელს“ სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე შეუძლია ეკონომიკური პროცესების რეგულირება. ამით დიდმა მეცნიერმა განსაზღვრა ეკონომიკის საბაზრო თვითრეგულირების მექანიზმი, რომელიც ეყრდნობა მოსახლეობის მოთხოვნებისა და წინადადებებიდან გამომდინარე თავისუფალ ფასებს, საქონლის მწარმოებლებს შორის კონკურენციის გათვალისწინებით.

ბამოყენებული ლიტერატურა

1. Б. А. РАЙЗБЕРГ. Управление экономикой. ПИТЕР.2003г.
2. ლ. გვაჯაია. მართვა, მენეჯმენტი, რეგულირება. ჟ. „სოციალური ეკონომიკა“. 2017 წ. N4
3. ლ. გვაჯაია. წარმოებისა და სანარმოო პროცესების მართვა. ჟ. „ბიზნეს-ინჟინერინგი“. 2019წ. N3.